

УДК 343.2/.7:004.056(477)

КОВАЛЬЧУК А. Ю., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та інших галузевих правових дисциплін Київського університету права НАН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4807-2436>.

ГАВЛОВСЬКИЙ В.Д., кандидат юридичних наук, с.н.с., головний науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7496-9904>.

КІБЕРЗЛОЧИНИ, ЯК ЗАГРОЗА ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ: КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ

Анотація. У статті підіймається проблема законодавчої невизначеності кіберзлочину. Серед науковців та практиків також немає єдиного підходу до окреслення підстав та ознак протиправного діяння, яке визначається як кіберзлочин. Разом з тим, така невизначеність негативно відображається на ефективності протидії кіберзлочинності в Україні. Разом з тим, у світі поширеність вчинення кіберзлочинів та кібератак, особливо на фінансові системи, державні органи, критичну інфраструктуру лише зростає.

Ключові слова: кіберзлочини, протидія злочинності, державна (національна) безпека, правоохоронні органи, кримінологічні засади протидії злочинності, статистична звітність.

Summary. The article analyzes the types, forms and content of statistical reporting reflecting the state and structure of cybercrime in Ukraine. It is noted that there is no universally recognized concept of cybercrime in international legislation. There is currently no clear definition of the concept of cybercrime in domestic legislation. Among scientists and practitioners, there is also no single approach to delineating the grounds for classifying illegal acts as such crimes. The reports were developed without further analysis of cybercrime. On the basis of official state reporting prepared by the Office of the Prosecutor General of Ukraine and the State Judicial Administration of Ukraine, it is possible to analyze a small group of criminal offenses, namely, those provided for by the articles of Chapter XVI of the Criminal Code of Ukraine. Some of the "traditional crimes" that fall under the concept of cybercrime are reflected in the departmental statistical reporting of the National Police of Ukraine, but it does not cover all cybercrimes and, of course, takes into account only those assigned to the jurisdiction of the National Police of Ukraine. Therefore, in Ukraine, there is no official state statistical reporting on cybercrime. Considering the high latency of this type of criminal offense, it can be stated that it is impossible to conduct an analysis that would fully and reliably reflect the state of cybercrime in Ukraine.

Keywords: cybercrime, crime prevention, state (national) security, latent cybercrime, criminological principles of crime prevention, statistical reporting.

Постановка проблеми. Сьогоднішня ситуація в світі приносить з собою нові виклики безпеки, що пов'язані з війнами, техногенними катастрофами, які можуть бути спричинені загрозами здійснення кібератак. Враховуючи залежність сучасного життя від інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, унаслідок щоденного функціонування майже всіх аспектів суспільного життя у кіберпросторі набуває актуальності розробка організаційних та правових заходів його захисту. Лише з початку 2023 року Служба безпеки України нейтралізувала майже чотири тисячі кібератак на електронні системи центральних органів влади та критичної

інфраструктури України. Більшість ворожих кібератак спрямована на пошук несанкціонованого доступу до електронного документообігу держустанов і технологічних систем інфраструктури [1]. У аналітичному звіті ГО “Платформа прав людини” (2023) висвітлені значні показники здійснених кібератак:

- 1) 16 539 759 кібератак, які було здійснено на державний сектор;
- 2) 179 814 фішинг атак;
- 3) 159 дезінформаційних повідомлень [2].

Така значна кількість кібератак вимагає перегляду правових та організаційних заходів захисту кіберпростору України, у тому числі притягнення винних до відповідальності за їх вчинення. Разом з тим, практична діяльність правоохоронних органів визначається чинною кримінальною обстановкою, яка впливає як на прийняття конкретних управлінських рішень, так і на координацію наявних сил та засобів. У зв’язку з цим для правоохоронних органів завжди є актуальним аналіз поточного стану злочинності та динаміки її змін. Це звичайно стосується і протидії злочинності у кіберпросторі, яка на сьогодні розвивається досить динамічно. У вітчизняному законодавстві нині не існує чіткого визначення поняття кіберзлочин. Серед науковців та практиків також немає єдиного підходу до окреслення підстав віднесення протиправних діянь до таких злочинів, відсутній перелік “традиційних” злочинів, які можуть відноситися до категорії кіберзлочинів, а отже і відсутня офіційна статистична звітність щодо облікованих кіберзлочинів. Це негативно позначається на можливості запобігання цим злочинам, зумовлюючи труднощі у боротьбі з кіберзлочинністю. Аналіз такої статистичної звітності надав би можливість аналізувати стан криміногенної ситуації у цій сфері на основі облікованих злочинів та розробляти на їхній основі організаційно-правові заходи для більш ефективної протидії кіберзлочинності на національному рівні [1; 2].

Результати аналізу наукових публікацій. Окремі аспекти аналізу кіберзлочинності вивчали О.В. Амелін, О.М. Бандурка, В.В. Василевич, Б.М. Головкін, В.В. Голіна, М.В. Гуцалюк, О.М. Джу́жа, А.П. Закалюк, О.Г. Кулик, О.М. Литвинов, В.В. Марков, Д.М. Прокоф’єва-Янчиленко, О.В. Таран, В.І. Трапезніков, В.О. Туляков та ін. Водночас, проблемам аналізу кіберзлочинності, зокрема і у частині офіційної статистики, приділяється недостатньо уваги. Крім того, зважаючи на те, що значна частина кіберзлочинів знаходяться поза межами статистики, актуалізується проблема латентної кіберзлочинності в Україні.

Метою статті є системний аналіз та оцінка наявних державних статистичних даних, що стосуються кіберзлочинності, осіб, які вчинили кіберзлочини та інших даних, що відображені у різних джерелах; оцінка структури і змісту таких даних та можливостей їх використання для запобігання і та протидії кіберзлочинності; висвітлення проблемних питань стосовно формування офіційної статистичної звітності щодо облікованих кіберзлочинів.

На основі офіційної державної статистичної звітності, що готується Офісом Генерального прокурора України та Державною судовою адміністрацією України, можна проаналізувати незначну групу кримінальних правопорушень, а саме, передбачених статтями Розділу XVI КК України. Частина “традиційних злочинів”, які підпадають під поняття кіберзлочини, відображені у відомчій статистичній звітності Національної поліції України, але вона охоплює не всі кіберзлочини і, звичайно ж, враховує лише віднесені до підслідності Національної поліції України. Зроблено висновок про те, що в Україні, відсутня офіційна державна статистична звітність щодо кіберзлочинності. Враховуючи високу латентність цього виду кримінальних правопорушень, можна констатувати, що на сьогодні провести аналіз, який повно і достовірно відобразив б стан кіберзлочинності в Україні неможливо.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать дослідження фахівців, на сьогодні у світі не існує ні релевантної статистики, яка відображає реальний стан кіберзлочинності, ні надійних методів збору таких даних, та й збитки від кіберзлочинів є досить приблизними. Справа не тільки у відсутності ідентичності національного кримінального законодавства країн у сфері боротьби з кіберзлочинністю і різної практики його застосування, а й у відмінності у формуванні кримінальної статистики та особливості правоохоронної системи [3].

Проведений аналіз офіційної державної статистичної звітності щодо боротьби зі злочинністю в Україні, яка готується Офісом Генерального прокурора України та Державною судовою адміністрацією України, свідчить, що і в Україні про статистику, яка повно й достовірно відбиває стан кіберзлочинності, сьогодні не йдеться [4].

В Україні лише через 12 років після ратифікації Конвенції про кіберзлочинність [5] на законодавчому рівні було визначено терміни “кіберзлочин” та “кіберзлочинність”. У Законі України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України” ці терміни визначено наступним чином: “Кіберзлочин (комп’ютерний злочин) – суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України”, “Кіберзлочинність – сукупність кіберзлочинів [5]. Проте на сьогодні рекомендації, інструкції щодо віднесення кримінальних правопорушень, які вчиняються у кіберпросторі до кіберзлочинів відсутні. Серед науковців та практиків немає єдиної думки з цього приводу, а тому й єдиного підходу до окреслення підстав віднесення протиправних діянь до таких злочинів. А якщо немає чіткого розуміння чи переліку цих злочинів, то звісно неможливо отримати об’єктивні статистичні дані про кіберзлочини.

Варто вказати, що більшість дослідників, які вивчають проблему кіберзлочинності, пропонують поділяти кіберзлочини на види залежно від об’єкта та предмета посягання: нові злочини, що стали можливими завдяки новітнім комп’ютерним технологіям (злочини, передбачені Розділом XVI Кримінального кодексу України); традиційні злочини, що вчиняються за допомогою комп’ютерних технологій та Інтернету, тобто які вчиняються у кіберпросторі. І якщо основу першої групи кіберзлочинів складають кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розділу XVI КК України (Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку) та ст. 376-1 КК України (Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя), то злочини, які мають бути віднесені до другої частини повністю не визначені. І офіційна державна статистична звітність про ці злочини відсутня.

Окремі показники по таких кримінальних правопорушеннях відображені у відомчій статистичній звітності Національної поліції України, зокрема у Звіті про результати роботи підрозділів Національної поліції України (у Розділі “Відомості про кримінальні правопорушення, що вчинені з використанням високих інформаційних технологій”¹, у тому числі виявлення і супроводження таких правопорушень працівниками підрозділів кіберполіції”, де крім злочинів, окреслених статтями Розд.

---

¹ Злочини у сфері високих інформаційних технологій можна визначити як вчинені умисно або з необережності суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність), що посягають на відносини у сфері обробки інформації в електронно-обчислювальних машинах (комп’ютерах), автоматизованих системах, комп’ютерних мережах, надання та отримання телекомунікаційних послуг, проведення електронних розрахунків.

XVI КК України, зазначалася ще низка, що вчинені з використанням електронно-обчислювальної техніки, передбачених ст. 176 “Порушення авторського права і суміжних прав” і ст. 185 “Крадіжка”, чч. 3 і 4 ст. 190 “Шахрайство”, ст. 200 “Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення”, ст. 229 “Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару” і ст. 231 “Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю”, чч. 3 – 5 ст. 301 “Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів”.

Нещодавно цей перелік злочинів був доповнений такими статтями: ст. 120 “Доведення до самогубства”, ст. 149 “Торгівля людьми”, ст. 156 “Розбещення неповнолітніх”, ст. 156-1 “Домагання дитини для сексуальних цілей”, ч. 1, 2 ст. 190 “Шахрайство”, ст. 191 “Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем”, ст. 203-2 “Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей”, ст. 301-1 “Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження”, ст. 301-2 “Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи”, ст. 307 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів”, ст. 321 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів”, ст. 321-1 “Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів”, ст. 357 “Викрадення, привласнення, вимагання документів, штамів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження”, ст. 358 “Підроблення документів, печаток, штамів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штамів”.

Але це не всі “традиційні” злочини, що вчиняються у кіберпросторі, відображено у звіті як кіберзлочин, зокрема, об’єктивна сторона, суб’єкт, суб’єктивна сторона, кваліфікований та особливо кваліфікований склад злочину, передбаченого ст. 301 КК України, у цілому збігаються з відповідними ознаками посягання, предметом якого є твори, що пропагують культ насильства і жорстокості (ст. 300 КК України). При цьому кримінальні правопорушення, передбачені ст. 301 КК України, вчинені з використанням високих інформаційних технологій, враховуються у звіті, а передбачені ст. 300 КК України не враховуються.

Водночас деякі науковці, зокрема доктор юридичних наук, професор Савченко А.В., вважають, що крім кримінальних правопорушень, зазначених у вищевказаному звіті, під категорію кіберзлочинів можуть підпадати й інші злочини, передбачені Кримінальним кодексом України (частина з них віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування), за умови, що *знаряддям* їх вчинення будуть інформаційні мережеві технології та (або) їх наслідки позначатимуться у кіберпросторі [6].

До таких злочинів належать: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110); державна зрада (ст. 111); диверсія (ст. 113); шпигунство (ст. 114); розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини

чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132); незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145); надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей Державного реєстру виборців (в частині внесення неправдивих відомостей до бази даних Державного реєстру виборців, несанкціонованого втручання у роботу бази даних) (ч. 1 ст. 158); порушення таємниці голосування (ст. 159); порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (в частині пропаганди через Інтернет) (ст. 161); порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст. 163); розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) (ст. 168); порушення недоторканності приватного життя (ст. 182); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232); завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259); незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (в частині збуту через Інтернет) (ст. 263); заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295); ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300); сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303); незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307); викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (в частині збуту через Інтернет) (ст. 312); викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (в частині збуту через Інтернет) (ст. 313); розголошення державної таємниці (ст. 328); передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни (ст. 330); погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345); погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1); погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ч. 1 ст. 346); погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ч. 1 ст. 350); незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381); розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387); погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ч. 1 ст. 398); розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості (ст. 422); пропаганда війни (ст. 436); виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1).

Отже, на сьогодні ще значна частина злочинів, що вчиняються у кіберпросторі не враховується як кіберзлочини, тобто такі показники відсутні як у офіційній державній статистичній звітності, так і у відомчій, зокрема.

Аналіз статистичних даних показує, що кількість кримінальних правопорушень, передбачених статтями Розд. XVI КК України, протягом 2013-2022 років зросла у 5,7 рази (595 у 2013 році проти 3415 у 2022 році). (див. табл.1).

Таблиця 1

Кількість облікованих кримінальних правопорушень, передбачених статтями Розділу XVI КК України (протягом 2013-2022 рр. та 10 міс. 2023 р.)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	10 міс. 2023
Всього	595	443	598	865	2573	2301	2204	2498	3310	3415	3495

При цьому за 10 місяців 2023 року вже було обліковано 3495 кримінальних правопорушень, що на 2,3 % більше порівняно з 12 місяцями 2022 року. Але їхня частка у загальному рівні злочинності в Україні сьогодні незначна і становить близько одного відсотка, зокрема, у 2022 році – 0,9 %, у 2021 цей показник складав 1,0 %.

У рік повномасштабного вторгнення рф в Україну обліковано 3415 кримінальних правопорушень. Питома вага особливо тяжких складає 3,2% (108), тяжких – 63,0 % (2151), нетяжких – 26,5 % (905), кримінальних проступків – 7,2% (247).

Із облікованих 3415 кримінальних правопорушень у 3279 (96,0 %) провадженнях досудове розслідування здійснювалося органами Національної поліції України, 102 (3,0 %) – Державним бюро розслідувань України.

У 2022 році на 16,4 % зменшилася кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 361 КК України (1679 у 2021 р. проти 1403 у 2022 р.). Значно зменшилася кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 361-2 КК України – на 57,4 % (141 у 2021 р. проти 60 у 2022 р.), а також передбачених ст. 363 КК України – на 75,0 % (12 у 2021 р. проти 3 у 2022 р.).

При цьому в 8 раз збільшилася кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 361-1 КК України (35 у 2021 р. проти 280 у 2022 р.), на 15,6 % – передбачених ст. 362 КК України (1440 у 2021 р. проти 1664 у 2022 р.).

Збільшилася на 24,7 % кількість кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом (1953 у 2021 р. проти 2435 у 2022 р.).

Збільшилася на 61,6 % кількість виявлених кримінальних правопорушень вчинених особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення – 229 у 2021 р. проти 141 у 2022 р.

П'ять кримінальних правопорушення вчинено неповнолітніми або за їх участю (13 у 2021 р.).

Дещо збільшилася (+5,4 %) кількість кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито – 333 у 2021 р. проти 351 у 2022 р.

Найбільшу частку складають кримінальні правопорушення, передбачені ст. 362 КК України (48,7 %) та ст. 361 КК України (41,1 %).

Кількість виявлених осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розд. XVI КК України, протягом 2016-2022 років зросла у 3,6 рази (52 у 2016 році проти 187 у 2022 році) (див. табл. 2).

При цьому за 10 місяців 2023 року вже було виявлено 331 особу, що на 77,0 % більше порівняно з 12 місяцями 2022 року.

Загалом у 2022 р. виявлено 187 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, що на 15,4 % менше порівняно з аналогічним періодом 2021 р. (221 у 2021 р.). У 2022 році виявлено менше на 47,4 % осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені

ст. 361-2 (19 у 2021 р. проти 10 у 2022 р.), на 32,0 % – передбачених ст. 362 (75 у 2021 р. проти 51 у 2022 р.), на 27,3 % – ст. 361-1 (11 у 2021 р. проти 8 у 2022 р.) та на 3,2 % – ст. 361 (124 у 2021 р. проти 120 у 2022 р.). Найбільше виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 361 КК України (64,2 %) та ст. 362 КК України (27,3 %).

Таблиця 2

Кількість виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розділу XVI КК України, у поточному році та минулих роках (2016-2022 рр. та 10 міс. 2023 р.)

Рік	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	10 міс. 2023
<i>Виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у звітному періоді</i>	52	103	136	103	152	221	187	331
<i>Виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у минулих роках (до звітного періоду)</i>	38	65	118	117	168	189	197	254

У 2022 році 23 особи вчинили кримінальні правопорушення у групі, в т.ч. 8 – у складі організованої групи або злочинної організації 1 – за участю неповнолітніх (змішаної групи). Виявлено 31 особу, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, у тому числі у 12 осіб, судимість не знята і не погашена.

Варто звернути увагу на статистичні дані про виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у минулих роках – таких осіб виявлено 197, що на 5,3 % більше порівняно з тими, що вчинили кримінальні правопорушення у 2022 році. При цьому за 10 місяців 2023 року вже було виявлено 254 особи, що на 28,9 % більше порівняно з 12 місяцями 2022 року.

Відповідно статистичним даним Державної судової адміністрації України кількість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розділу XVI КК України, провадження щодо яких перебували у судах першої інстанції протягом 2013-2022 р.р. зросла в 5,8 рази (76 у 2013 році проти 437 у 2022 році) (див. табл. 3).

Таблиця 3

Кількість осіб, провадження щодо яких перебували в суді (протягом 2013-2022 рр.)

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Всього	76	77	89	94	142	224	242	308	459	437
Із них засуджено осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили	49	37	31	24	42	49	50	56	76	74

Згідно Звіту про склад засуджених у 2022 році з 74 засуджених осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили, з позбавленням волі засуджено 10, з них 7 – понад 2 роки до 3 років включно, 2 – понад 3 роки до 5 років включно, 1 – понад 1 рік до 2 років. До 23 засуджених застосовано штрафи, 38 засуджених осіб звільнено від

покарання з випробуванням. Варто відмітити, що осіб, які вчинили злочини у складі організованої групи або злочинної організації засуджено у 2022 році не було.

Протягом же 10 років засуджено 6 осіб, які вчинили злочини у складі організованої групи або злочинної організації і судові рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді.

Однією з найважливіших соціально-демографічних ознак, які характеризують особистість злочинця, є вік засуджених. У 2022 році найбільше засуджено осіб, які вчинили злочини у віці від 30 до 50 років – 27 (36,5 %) осіб; у віці від 25 до 30 років – 20 (27,0 %) осіб; від 18 до 25 років – 19 (25,7 %) осіб; 5 осіб вчинили злочин у віці від 50 до 65 років та 2 особи у віці від 16 до 18 років.

Також суттєве значення для характеристики особистості злочинця мають відомості про його соціальний стан і рід занять. Так 56,8 % (42 особи) були працездатні, які не працювали і не навчалися; далі йдуть лікарі, фармацевти – 8 (10,8 %); робітники – 4 (5,4 %) особи; службовці – 3 (4,1 %) особи; військовослужбовці та пенсіонери, у т.ч. інваліди – по 2 (2,7 %) особи; по одній особі – приватні підприємці, учні шкіл, ліцеїв, коледжів, гімназій, студенти навчальних закладів, безробітні, утримувалися в установі виконання покарань, під вартою, інші заняття – 8 (10,8 %).

Важливою характеристикою особистості злочинця є освіта. Найбільше засуджено осіб з повною вищою освітою – 28 (37,8 %) осіб. Далі йдуть особи у яких базова загальна середня освіта – 20 (27,0 %); повна загальна середня – 10 (13,5 %); по 7 (9,5 %) осіб мали базову вищу та професійно-технічну – 7 особи; 2 особи мали початкову загальну освіту.

Варто звернути увагу на те, що кожна четверта засуджена особа є жінка. У 2022 році засуджено 19 (25,7 %) жінок.

Аналіз питомої ваги окремих видів покарань засуджених відносно кількості осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді вказує, що найбільший відсоток покарань засуджених – це засуджені особи, яких звільнено від покарання з випробуванням. У період з 2013 року по 2022 рік лише у 2018 та 2019 роках кількість покарань у виді штрафу була більше порівняно з кількістю засуджених осіб, яких звільнено від покарання з випробуванням.

Кількість засуджених осіб, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, за кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розділу XVI КК України, судові рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді незначна. За період з 2013 по 2022 роки найбільше таких засуджених було у 2022 році – 10 осіб, що складає 10 % від кількості осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді. Цей показник близький до загального показника, який складає 14,4 % – загальна кількість осіб, судові рішення щодо яких набрали законної сили у звітному періоді в Україні у 2022 році складала 65 795, з яких 9 462 особам було призначено покарання у виді позбавлення волі.

Відповідно до статистичної звітності Національної поліції України у 2022 році кількість кримінальних правопорушень, що вчинені з використанням високих інформаційних технологій зросла на 49,2 % порівняно з 2021 роком (10020 у 2021 році проти 14948 у 2022 році). Найбільше (у 7,5 рази) зросла кількість кримінальних правопорушень, передбачених ст. 361-1 КК України (38 у 2021 році проти 285 у 2022 році), у 4,4 рази – ст. 358 КК України (47 у 2021 році проти 205 у 2022 році), у 3,6 рази – ст. 301-1 КК України (43 у 2021 році проти 154 у 2022 році), у 3,4 рази – ч.3,4 ст. 190 КК України (1928 у 2021 році проти 6591 у 2022 році). При цьому у 6,3 рази зменшилася кількість кримінальних правопорушень передбачених ст. 176 КК України (19 у 2021

році проти 2 у 2022 році), у 2,3 рази – ст. 361-2 КК України (113 у 2021 році проти 49 у 2022 році), у 1,9 рази – ст. 200 КК України (1010 у 2021 році проти 531 у 2022 році).

Варто вказати на значні розбіжності окремих ідентичних показників у статистичних звітах, що готуються Офісом Генерального прокурора України та Національною поліцією України. Так, у 2022 році Офісом Генерального прокурора України обліковано 1371 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 361 КК України (Єдиний звіт про кримінальні правопорушення Розділ 2. Кримінальні правопорушення у провадженнях, досудове розслідування у яких здійснюється органами Національної поліції), а у Звіті про результати роботи підрозділів Національної поліції України, цей показник – 1636. Різниця складає 265 кримінальних правопорушень.

Висновки.

У вітчизняному законодавстві на сьогодні не існує чіткого визначення поняття кіберзлочин, кібератака тощо. Серед науковців та практиків також немає єдиного підходу до окреслення підстав віднесення протиправних діянь до таких кримінальних правопорушень. Однозначно до кіберзлочинів відносяться кримінальні правопорушення, передбачені статтями Розділу XVI КК України, статистичні дані про які є в офіційних державних звітах, що готуються Офісом Генерального прокурора України та Державної судової адміністрації України. Аналіз статистичних даних цих звітів дає можливість розкрити рівень, інтенсивність, динаміку, структуру цієї групи кіберзлочинів (кримінальні правопорушення у сфері використання комп'ютерних систем і мереж). Щодо “традиційних” кримінальних правопорушень, які можуть відноситися до категорії кіберзлочинів, офіційна державна звітність відсутня. Є лише відомча статистична звітність Національної поліції України, але вона охоплює не всі кіберзлочини, звичайно ж враховує лише віднесені до підслідності Національної поліції України, а також окремі показники значно різняться з аналогічними показниками в державній звітності. Це негативно позначається на можливості запобігання та боротьбі з кіберзлочинністю. Аналіз такої статистичної звітності надав би можливість розробляти на їхній основі організаційно-правові заходи для більш ефективної протидії кіберзлочинності на національному рівні.

Використана література

1. З початку року нейтралізовано майже 4000 кібератак на органи влади та критичну інфраструктуру – (СБУ, 2023). – Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ataky-sbu-khakery/32621583.html#:~:text=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%7C%20%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
2. Війна у цифровому вимірі і права людини. Аналітичний звіт за лютий 2023. URL: https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/%D0%9B%D1%8E%D1%82%D0%B8%D0%B9-2023_.pdf
3. Хахановський В.Г., Гавловський В.Д. Тлумачення та класифікація кримінальних правопорушень як кіберзлочинів. *Інформація і право*. № 2(33)/2020. С. 99-110.
4. Гавловський В.Д. Захист інформації шляхом посилення ефективності протидії кібератакам. *Інформація і право*. № 2(30)/2019. С. 105-110.
5. Таран О.В., Гавловський В.Д. Організована кіберзлочинність в Україні: проблеми формування офіційної статистики та її аналізу. *Інформація і право*. № 4(39)/2021. С. 193-201.
6. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006, № 5-6. Ст. 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2824-15#Text>
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 05.10.17 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/39984> (дата звернення: 26.05.2023).

---

8. Науково-практичний коментар Закону України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України” / М.В. Гуцалюк та ін. / за ред. М.В. Гребенюка. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. 220 с.

9. Статистика Офісу Генерального прокурора України. URL: <https://old.gp.gov.ua>

10. Бутузов В.М. Співвідношення понять “комп’ютерна злочинність” і “злочинність у сфері високих інформаційних технологій” використання. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. № 23. С. 302-307.

~~~~~ * * * ~~~~~